

Marian Tadeusz Mencil

Czynniki kształtowania relacji polsko-tajwańskich

Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość 12, 379-397

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Marian Tadeusz Mencil*

Czynniki kształtowania relacji polsko-tajwańskich

Początki historii oficjalnych kontaktów politycznych między Polską i Republiką Chińską wiążą się z uzyskaniem przez Polskę wolności po zakończeniu I wojny światowej, uzyskaniem niepodległości i powstaniem II RP. Po drugiej stronie kontynentu euroazjatyckiego rewolucja w Chinach doprowadziła do likwidacji monarchii i przekształcenia państwa w republikę parlamentarną. 18.09.1929 r. w Nankinie przedstawiciele rządów obu państw podpisali *Traktat przyjaźni, handlowy i nawigacyjny* pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Chińską. Stronę polską reprezentował Jerzy Barthel de Weydenthal, zaś chińską Chenting T. Wang. Traktat oraz *Protokół końcowy*, noty przedstawicieli obu stron i *Protokół dodatkowy* regulowały zasady współpracy obu państw, w tym powołania wzajemnych stałych przedstawicielstw¹. Rozpoczął się krótki okres pozytywnej lecz ograniczonej, z racji odległości i słabości obu gospodarek, współpracy w wymiarze politycznym i gospodarczym.

Relacje Polski i Republiki Chińskiej uległy radykalnej zmianie po zakończeniu II wojny światowej i wojny domowej w Chinach. Polska znalazła się w obszarze wpływów Związku Radzieckiego, a w Pekinie trzy lata później chińscy komuniści proklamowali powołanie Chińskiej Republiki Ludowej. Rząd Republiki wraz z dwoma milionami obywateli pod naporem Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej został zmuszony do ewakuacji z kontynentalnej części państwa na Tajwan. Przy wsparciu Stanów Zjednoczonych przystąpił do budowy nowego społeczeństwa, odcinając się od jakichkolwiek zależności od komuni-

* Dr Marian Tadeusz Mencil, Uniwersytet Gdański, Gdańsk
e-mail: jm04@o2.pl

¹ DzU 1931, nr 62, poz. 499.

stycznych władz w Pekinie. Utrzymano zasadniczą konstrukcję podmiotu państwowego osadzoną na konstytucji przyjętej w 1947 r. w Nankinie.

PRL pod wpływem Moskwy niezwłocznie uznała komunistyczne władze ChRL i zerwała oficjalne kontakty z Republiką Chińską na Tajwanie. Wraz z innymi państwami demokracji ludowej Polska kontestowała miejsce Republiki Chińskiej w Organizacji Narodów Zjednoczonych i Radzie Bezpieczeństwa, żądając usunięcia tego państwa z tej największej i najważniejszej organizacji międzynarodowej. Wskazywano na brak podstaw prawnomiędzynarodowych uzasadniających reprezentację Republiki Chińskiej dla całego chińskiego społeczeństwa. Wymagano usunięcia jej z OZN i RB oraz by jej miejsce zajęła Chińska Republika Ludowa. Nie zważano na fakt, iż Republika Chińska należała do czwórki sygnatariuszy *Karty Atlantyckiej* i *Deklaracji Narodów Zjednoczonych* przyjętej także przez inne państwa, w tym ZSRR i Polskę².

Taki stan utrzymywał się do 1971 r. Podczas XXVI Sesji Zgromadzenia Ogólnego, które obradowało w październiku 1971 r., Republikę Chińską usunięto z ONZ i Rady Bezpieczeństwa, przyznając jej miejsce Chińskiej Republice Ludowej³. Wpływ na tak radykalną zmianę miało „ocieplenie” stosunków między Waszyngtonem i Pekinem, wyrażające się poprzez zmianę priorytetów polityki zagranicznej i bezpieczeństwa ChRL, a zwłaszcza jej redefiniowanie przez przewodniczącego KPCh Mao Zedonga i uznanie ZSRR za głównego wroga komunistycznych Chin⁴.

Stany Zjednoczone nie dokonały rewizji własnej polityki wobec regionu Dalekiego Wschodu, na co liczył Mao Zedong, utrzymywały i rozwijały współpracę gospodarczą oraz ekonomiczną z Japonią, Koreą Południową i Tajwanem, gwarantując tym państwom bezpieczeństwo, czego przejawem było stałe utrzymywanie znacznych sił w regionie Azji Wschodniej i Azji Południowo-Wschodniej.

W konsekwencji decyzji ONZ Republikę Chińską usunięto także ze Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), Międzynarodowego Zrzeszenia Przewoźników Powietrznych (IATA), Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw

² J. Symonides, *Organizacja Narodów Zjednoczonych: geneza, podstawa, cele i zasady funkcjonowania, struktura, organy główne i pomocnicze, system Narodów Zjednoczonych*, [w:] *Organizacja Narodów Zjednoczonych. Bilans i perspektywy*, red. J. Symonides, Warszawa 2006, s. 21; M. Burdelski, W. J. Dziak, *Republika Chińska na Tajwanie a ONZ*, Toruń 1998, s. 8–10; E. J. Osmańczyk, *Ciekawa historia ONZ*, Warszawa 1965, s. 68.

³ J. Rowiński, *Wahadło: czyli stosunki polityczne PRL-ChRL*, [w:] *Chiny. Wczoraj, dziś, jutro (w 60-lecie stosunków)*, red. B. Góralczyk, Toruń 2009, s. 40.

⁴ M. Mencil, *Chiny jako współczesny podmiot środowiska międzynarodowego* (rozprawa doktorska pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Chodubskiego), Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2014, s. 307–308.

Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), a w 1980 r. także z Międzynarodowego Funduszu Walutowego (IMF), Banku Światowego (WB) i Światowego Stowarzyszenia Rozwoju (IDA)⁵.

Decyzje środowiska międzynarodowego przyczyniły się do ukształtowania problemu dotyczącego statusu Tajwanu jako podmiotu państwowego i jego zdolności do samodzielnego uczestnictwa w stosunkach międzynarodowych. Z jednej strony Pekin, coraz silniej oddziałujący na kształtowanie relacji w ujawniającym się procesie globalizacji, kwestionuje legalność rządu w Tajpej, wskazując, iż sukcesorem i prawnomiędzynarodowym podmiotem reprezentującym całe Chiny jest rząd w Pekinie, z drugiej formułuje się pogląd, iż Tajwan (...) *nie jest państwem samoistnym, lecz częścią państwa chińskiego, ale także jego częścią, która wskutek splotu czynników wewnątrzpaństwowych i międzynarodowych ukształtowała się w postaci oddzielnej jednostki geopolitycznej, samodzielnie realizującej atrybuty podmiotowości prawnomiędzynarodowej (...)*. Jeśli Republika Chińska jest państwem, to tylko sukcesorem państwa chińskiego i nowym podmiotem prawa międzynarodowego⁶. Należy zatem uznać, iż Tajwan ma pełne prawo do prowadzenia samodzielnej polityki zagranicznej tym bardziej, że konstytucyjny suweren, jakim jest jego społeczeństwo, wyraża taką wolę, także w relacjach na linii Tajpej – Pekin i w kwestii ewentualnego połączenia wyspy z Chinami kontynentalnymi.

W literaturze przedmiotu wskazuje się trzy scenariusze przyszłości Tajwanu jako politycznego bytu: przyłączenie do ChRL; utrzymanie *status quo*; ogłoszenie niepodległości Tajwanu⁷. Inna koncepcja przewiduje, iż zjednoczenie Tajwanu i Chin jest nieuniknione, uwarunkowane przejściem procesu dostosowawczego w trzech etapach: krótkoterminowym – zaniechanie polityki wzajemnego negocjowania się, wyrzeczenie się siły; średniookresowym – ukierunkowanie kanałów komunikacji, promowanie bilateralnych kontaktów handlowych i transportowych; długookresowym – pokojowe i demokratyczne zjednoczenie Chin⁸. Tak sformułowany proces afiliacji wydaje się najkorzystniejszy dla chińskich społeczeństw rozdzielonych Cieśniną Tajwańską. Nie można jednak wy-

⁵ M. Burdelski, W. J. Dziak, op. cit., s. 22.

⁶ Za: H. Gnaś, *Potęga ekonomiczna bez znaczenia politycznego – problem państwowości Tajwanu*, [w:] J. Nakonieczna, J. Zajączkowski, *Azja Wschodnia i Azja Południowa w stosunkach międzynarodowych. Bezpieczeństwo – gospodarka – cywilizacja*, Warszawa 2011, s. 476, 479.

⁷ Szerzej w: W. J. Dziak, K. Gawlikowski, *Perspektywy normalizacji stosunków ChRL z Tajwanem – szanse i zagrożenia*, [w:] *Chiny w XXI wieku. Perspektywy rozwoju*, red. W. J. Dziak, K. Gawlikowski, M. Ławacz, Warszawa 2012, s. 299–311; J. Pawelczak, *Tajwan w polityce Stanów Zjednoczonych w XXI wieku*, [w:] „Powrót smoka”. *Marsz ku pozycji globalnego mocarstwa*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2008, s. 158–159.

⁸ H. Gnaś, op. cit., s. 480.

kluczyć innego scenariusza, wynikającego ze stanu aktualnej polityki Pekinu i statusu Stanów Zjednoczonych w regionie Dalekiego Wschodu. Chińska Republika Ludowa wobec Tajwanu kieruje się od 2008 r. zasadą „jednych Chin” niepodlegającą jakimkolwiek negocjacom, wyrażoną w formule „trzech nie”: „nie” wobec niepodległości Tajwanu; „nie” dla polityki dwóch Chin lub jednych Chin i jednego Tajwanu; „nie” dla członkostwa Tajwanu w ONZ i rządowych organizacjach międzynarodowych⁹. 14.03.2005 r. władze ChRL przyjęły wobec Tajwanu „prawo antyrecesyjne” uprawniające rząd do podjęcia niezwłocznych działań, w tym także siłowych, w przypadku przejawów tendencji secesjonistycznych lub uniemożliwiających reunifikację Chin¹⁰. Wraz ze wzrostem potencjału militarnego Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej oraz postępem procesu polaryzacji sił chińskich i amerykańskich w regionie, przejście od deklaracji do czynu wydaje się coraz bardziej prawdopodobne. Wzorem do naśladowania dla Pekinu może być działalność Rosji wobec Ukrainy i aneksja Krymu w 2014 r. przy bardzo ograniczonym sprzeciwie Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej. Czynnikiem powstrzymującym Pekin od radykalizacji postawy jest z pewnością utrzymywany ciągle wzrost gospodarczy gwarantujący spokój wewnętrzny i koncentrację celów społecznych na innych obszarach.

Wspierana przez kapitał Stanów Zjednoczonych i Japonii gospodarka Tajwanu bardzo szybko osiągnęła wysoką efektywność, przyczyniając się do wzrostu poziomu życia społeczeństwa, a kraj znalazł się wśród najwyżej rozwiniętych państw świata. W 2006 r. PKB wyniósł 3885,5 mld USD, a w 2011 r. – 4856,7 mld USD. W kolejnych latach PKB Tajwanu osiągnął: 2012 r. – 4959,2 mld USD, 2013 r. – 5112,8 mld USD, 2014 r. – 5296,0 mld USD¹¹. Osiągnięty w 2014 r. PKB *per capita* w wysokości 46 036 USD uplasował Tajwan na 28. pozycji wśród najbogatszych gospodarek globu¹². Przewiduje się, że w 2015 r. PKB wzrośnie o kolejne 3%¹³. Badania statystyczne przewidują postępujący wzrost PKB tego kraju do 2020 r., średnio o 4,5% rocznie i osiągnięcie poziomu PKB *per capita* 59 382 USD¹⁴.

⁹ Szerzej w: K. Gawlikowski, W. J. Dziak, op. cit., s. 299–311.

¹⁰ Szerzej w: T. Jurczyk, *Ku zjednoczeniu państwa. Narzędzia chińskiej polityki wobec Tajwanu*, [w:] *Narzędzia polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej*, red. M. Pietrasiak, D. Mierzejewski, K. Żakowski, Łódź 2014, s. 213–236.

¹¹ <http://pl.tradingeconomics.com/taiwan/gdp> (dostęp: 20.12.2015).

¹² <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html> (dostęp: 20.12.2015).

¹³ <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/azja/tajwan/?printMode=true> (dostęp: 20.12.2015).

¹⁴ <http://knoema.com/atlas/Taiwan-Province-of-China/GDP-per-capita-PPP-based> (dostęp: 20.12.2015).

Podstawą gospodarki Tajwanu jest handel zagraniczny, głównie eksport oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) zarówno tajwańskie, jak również spoza tego kraju. Około 76% BIZ Tajwanu skierowanych jest do Chińskiej Republiki Ludowej. Tajwan lokuje się też wśród sześciu największych inwestorów zaangażowanych w gospodarkę Socjalistycznej Republiki Wietnamu. Rezerwy zgromadzone w walucie i złocie lokują go na szóstym miejscu na świecie. Zajmuje on także trzecie miejsce pod względem absorpcji długu zagranicznego USA, szacowanego na ok. 186,7 mld USD, ustępując Chinom i Japonii, wyprzedzając Koreę Południową i Singapur¹⁵. Rezerwy walutowe Tajwanu szacowane są na ok. 253,3 mld USD, a rezerwy złota na 4,7 mld USD¹⁶. W 2012 r. poziom rezerw walutowych sięgnął 403 mln USD¹⁷, a w 2015 r. przekroczyły one 420 mld USD¹⁸.

Największym źródłem BIZ kierowanych do Tajwanu jest Unia Europejska, która tylko w 2013 r. zainwestowała w tajwańską gospodarkę 686 mln USD, a w 2014 r. już 1478 mln USD, co stanowi 24,3% wszystkich BIZ na Tajwanie. Wyprzedziła w ten sposób Japonię (547 mln USD – 9,0%), Hongkong (511 mld USD – 8,4%), Singapur (458 mln USD – 7,5%) i Chiny (335 mln USD – 5,5%)¹⁹. Natomiast zaangażowanie tajwańskich BIZ w Europie w 2014 r. wyniosło 936 mln USD (wzrost o 12,8% w porównaniu do 2013 r.). Strumień tajwańskich BIZ kierowany jest głównie do Chin i wyniósł w 2014 r. 10 276 mln USD, co stanowiło 58,5% globalnych inwestycji tego kraju. Drugie miejsce zajęły tajwańskie inwestycje w krajach Karaibów (3084 mln USD – 17,5%), trzecie – państwa europejskie (936 mln USD – 5,3%), czwarte – Japonia (680 mln USD – 3,9%), piąte – Hongkong (423 mln USD – 2,4%), szóste – Singapur (137 mln USD – 0,8%). Państwa Azji, poza wymienionymi, zaabsorbowały w 2014 r. 1242 mln USD, co stanowiło 17,0% wszystkich BIZ Tajwanu²⁰.

Głównymi odbiorcami tajwańskiego eksportu są Chiny, Hong Kong, Stany Zjednoczone i Japonia, a wśród państw UE – Niemcy. Tajwan importuje najwięcej towarów z Japonii, Chin, Stanów Zjednoczonych, Korei Południowej, Arabii Saudyjskiej, a spośród państw UE – z Niemiec²¹.

¹⁵ *Tajwan*, <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/Azja/Tajwan/?printMode=true> (dostęp: 28.04.2015).

¹⁶ B. Kaczorowski, *Państwa świata. Encyklopedia PWN*, Warszawa 2009, s. 820.

¹⁷ *Tajwan...*, op. cit.

¹⁸ <http://pl.tradingeconomics.com/taiwan/foreign-exchange-reserves/forecast> (dostęp: 20.12.2015).

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Hung Mei-lan, *Gospodarka Tajwanu wobec wyzwań globalizacji*, www.sim.wz.uw.edu.pl/sites/default/files/.../sim_2007_2_mei-lan.pdf (dostęp: 10.05.2015).

Tabela 1. Handel Tajwanu z głównymi partnerami

Państwo	Eksport [mld USD]			Import [mld USD]			Bilans [mld USD]	
	2013	2014	zmiana	2013	2014	zmiana	2013	2014
Wszystkie kraje	305,4	313,7	+2,7%	270,0	274,0	+1,5%	+35,4	+39,7
Chiny (+HKG)	121,2	124,6	+2,8%	44,3	49,7	+12,2%	+76,9	+74,9
ASEAN 6	57,9	58,6	+1,2%	32,4	33,5	+3,4%	+25,5	+25,1
Japonia	19,2	19,9	+3,6%	43,2	41,7	-3,5%	-24,0	-21,8
USA	32,6	34,9	+7,1%	25,2	27,4	+8,7%	+7,4	+7,5
EU 28	25,2	26,5	+5,2%	23,9	24,4	+2,1%	+1,3	+2,1
Korea Pd.	12,1	12,7	+5,0%	15,8	14,8	-6,3%	-3,7	-2,1

Źródło: <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/azja/tajwan/?printMode=true> (dostęp: 23.01.2016).

Tajwan nie dysponuje znacznymi zasobami naturalnymi. W niewielkich ilościach wydobywa się tam ropę naftową i gaz ziemny oraz sól z wody morskiej. Energia elektryczna produkowana jest głównie w elektrowniach ciepłych (ok. 71% w 2002 r.) i jądrowych (23,8%), zaś hydroenergetyka dostarcza zaledwie 5,2% całej produkcji kraju. Najważniejszymi gałęziami gospodarki Tajwanu są przemysł informatyczny i elektroniczny wytwarzający, głównie na eksport, m.in.: monitory, układy scalone, myszy komputerowe, komponenty informatyczne, telefony, komputery osobiste, skanery, kalkulatory, radioodtwarzacze, odtwarzacze CD, aparaturę kontrolno-pomiarową, sprzęt gospodarstwa domowego. Istotne znaczenie dla tajwańskiej gospodarki mają także: przemysł maszynowy – produkcja obrabiarek, stoczniowy – statków, motoryzacyjny – samochodów, motocykli i rowerów. Dobrze rozwinięty jest także przemysł chemiczny produkujący włókna chemiczne, skóry syntetyczne, nawozy azotowe oraz tekstylno-odzieżowy i obuwniczy, a także drzewny, meblowy, papierniczy. W Tajpej skoncentrowane jest centrum biznesowe, a w nim giełda, liczne banki krajowe i zagraniczne, towarzystwa ubezpieczeniowe. 70 km od stolicy zlokalizowano wielkie centrum naukowe prowadzące badania w zakresie informatyki i elektroniki oraz telekomunikacji, inżynierii genetycznej, technologii ochrony środowiska²².

²² B. Kaczorowski, op. cit., s. 820–821.

Tajwańskie rolnictwo wytwarza zaledwie 1,4% PKB, jest wysokotowarowe pomimo znacznego rozdrobnienia (większość o powierzchni poniżej 0,5 ha). Grunty orne stanowią ok. 23% powierzchni wyspy. Najważniejszą uprawą jest ryż, którego zbiory odbywają się dwa razy w roku dzięki sprzyjającym warunkom klimatycznym. Uprawia się także cytrusy, banany, warzywa, rośliny kwiatowe oraz na mniejszą skalę – bawełnę, tytoń, ananasy. Dobrze rozwinięte jest także tajwańskie rybołówstwo, które w 2003 r. osiągnęło połów ok. 1,5 mln ton, głównie tuńczyka, mątwy i krabów. W przybrzeżnych wodach prowadzi się hodowlę ryb, ostryg i małży²³.

Wysoki poziom industrializacji Tajwanu odzwierciedla infrastruktura transportowa. W 2006 r. ukończono realizację dwóch dużych projektów. Szybka Kolej Tajwańska połączyła Tajpej z Kaohsiung trasą o długości 360 km, której czas przejazdu ograniczono do 1 godz. 36 min. Całkowity koszt inwestycji wyniósł ok. 14 mld USD. Oddano także do użytku, po 15 latach realizacji, tunel Hsuehshan o długości 12,9 km przeznaczony do ruchu kołowego. Jest on pod tym względem drugim w Azji i piątym na świecie. Dzięki niemu usprawniono połączenie zachodniego i wschodniego wybrzeża, skracając czas przejazdu między nimi ze 130 do 40 min. Tajwan dysponuje czterema międzynarodowymi portami lotniczymi oraz dwoma morskimi, do których zawijają także transoceaniczne wycieczkowce. Funkcjonują także stałe linie promowe łączące ten kraj z Chinami kontynentalnymi. Od 2011 r. obywatele Tajwanu mogą podróżować do krajów strefy Schengen na okres do 90 dni bez wiz. Podobne przepisy obowiązują na Tajwanie w stosunku do obywateli UE mieszkających w państwach należących do Schengen²⁴.

Ważnym sektorem tajwańskiej gospodarki są usługi, które w 2011 r. stanowiły 68,8% PKB. Usługi handlowe odpowiadały za 18,8% PKB, zaś finansowe i obrót nieruchomościami – 15,3% PKB²⁵.

Po włączeniu ChRL do WTO osłabła presja Pekinu z kwestii eliminacji Republiki Chin ze środowiska międzynarodowego. W 2002 r. Tajwan został przyjęty do Światowej Organizacji Handlu pod nazwą „Wydzielony obszar celny Tajwanu, Peskadorów, wysp Kinmen i Matsu”, a w 2009 r. do Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) pod nazwą „Chińskiej Tajpej”. Tajwan uczestniczy także w działalności Azjatyckiego Banku Rozwoju (ADB) pod nazwą „Tajpej, Chiny” oraz w międzynarodowym forum APEC pod nazwą „Chińskie Tajpej”²⁶.

²³ Ibidem, s. 821.

²⁴ *Profil terytorialny Tajwanu*, <http://poland.tw/resource/96bc3fbe-203c-4b0b-b506-81bd3b04d09d:JCR> (dostęp: 28.04.2015).

²⁵ *Tajwan*, op. cit.

²⁶ *Profil terytorialny Tajwanu...*, op. cit., s. 15.

W latach 2004–2014 obroty handlowe między Unią Europejską i Tajwanem wzrosły o blisko 10%, w tym eksport z UE wzrósł o ok. 24%, podczas gdy import zmalał o ok. 3%, dzięki czemu korekcie uległ niekorzystny dla UE bilans wymiany handlowej o ok. 78%²⁷.

Tabela 2. Wymiana handlowa między Unią Europejską i Republiką Chińską (Tajwanem) w latach 2004-2014 wg danych UE (mln USD)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Eksport	12,894	13,050	13,213	13,323	11,596	10,025	14,787	16,214	15,831	16,482	16,960
Import	23,979	24,190	26,798	26,125	24,161	17,942	24,254	24,305	22,642	22,128	23,184
Obroty	36,873	37,240	40,011	39,448	35,757	27,967	39,041	40,519	38,473	38,610	40,144
Saldo	-11,085	-11,140	-13,585	-12,802	-12,565	-7,917	-9,467	-8,091	-6,811	-5,646	-6,224

Źródło: European Commission, *European Union, Trade in goods with Taiwan* (dostęp: 10.04.2015).

Podstawą polityki RP wobec Chin jest zasada uznawania jednych Chin, a problemów chińsko-tajwańskich jako wewnętrznych spraw narodu chińskiego. Dyplomacja Polski popiera wszelkie inicjatywy zmierzające do utrwalania więzi pomiędzy Polską i Tajwanem w oparciu o pragmatyzm i racjonalizm, rozwijając współpracę dwustronną w dziedzinie gospodarki, kultury, edukacji, wymiany naukowo-technicznej. Polska zainteresowana jest tym, by wzajemne kontakty przynosiły korzyści obu stronom i nie naruszały zasad polityki RP wobec Chin. Polityka Polski wobec Chin i Tajwanu uniemożliwia prowadzenie dialogu na poziomie politycznym, w związku z czym wszystkie wizyty przedstawicieli polskiej administracji państwowej i dyplomacji rządowej są traktowane jako nieoficjalne. Oficjalnymi przedstawicielstwami obu stron są: Biuro Gospodarcze i Kulturalne Tajpej (TECO) w Warszawie, którego szefem jest Jack K. C. Chiang oraz Warszawskie Biuro Handlowe w Tajpej, kierowane obecnie przez Marka Wejtka.

Polska podpisała z Tajwanem trzy memoranda dotyczące: wymiany informacji finansowych służących przeciwdziałaniu praniu brudnych pieniędzy oraz terroryzmowi finansowemu; przeciwdziałania oszustwom celnym; współpracy dotyczącej chorób zakaźnych; dopuszczenia od 2013 r. eksportu polskiego mięsa wieprzowego na Tajwan²⁸.

²⁷ *European Union, Trade in goods with Taiwan*, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113452.pdf (dostęp: 10.04.2015).

²⁸ *Tajwan...*, op. cit.

Tabela 3. Wymiana handlowa Tajwanu z największymi partnerami z UE w 2014 r. wg danych tajwańskich (mln USD)

Lp.	Państwo	Obroty handlowe [mln USD]	Eksport z Tajwanu [mln USD]	Zmiana eksportu w stos. do 2013 r.	Import na Tajwan [mln USD]	Zmiana importu w stos. do 2013 r.	Saldo [mln USD]
-	UE 28 łącznie	50940	26504	4,9%	24436	2,4%	2068
1.	Niemcy	15529	6142	9,2%	9387	13,7%	-3245
2.	Holandia	8135	4928	10,9%	3207	-31,2%	1721
3.	Wielka Brytania	6009	4196	-2,9%	1813	2,3%	2383
4.	Francja	4245	1526	2,7%	2719	2,3%	-1193
5.	Włochy	4128	1885	9,9%	2243	6,4%	-358
6.	Hiszpania	1995	985	13,3%	1010	54,2%	-25
7.	Belgia	1913	261	10,3%	652	-13,3%	609
8.	Szwecja	1192	634	5,5%	558	2,6%	76
9.	Polska	1124	872	15,3%	252	16,7%	620
10.	Finlandia	933	632	-20,7%	301	-16,2%	331
11.	Austria	825	308	1,0%	517	9,1%	-209
12.	Dania	679	388	4,6%	291	13,7%	97
13.	Węgry	663	461	-27,3%	202	26,3%	259
14.	Czechy	636	419	-16,9%	217	11,9%	202
15.	Irlandia	606	221	33,9%	385	10,6%	-164
16.	Słowacja	385	324	15,3%	61	15,1%	263

Źródło: <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/azja/tajwan/?printMode=true> (dostęp: 20.12.2015).

Dnia 5.11.2014 r. Polska i Tajwan podpisały umowę o pracy wakacyjnej zapewniającą młodzieży z obu stron rocznie po 200 miejsc pracy na czas wakacji odpowiednio w Polsce lub Tajwanie²⁹. Na przełomie lutego i marca 2015 r. przedstawiciele TECO i Warszawskiego Biura Handlowego podpisali dwustronną umowę dotyczącą transportu lotniczego umożliwiającą utworzenie i instytucjonalizację specjalnej platformy kontaktowej sektora lotniczego, mają-

²⁹ Tajwan i Polska podpisały Umowę o Pracy Wakacyjnej Working Holiday Scheme Agreement, <http://www.taiwanembassy.org/PL/ct.asp?Item=562651&ctNode=4464&mp=197> (dostęp: 15.05.2015).

ca poprawić i zintensyfikować wzajemne stosunki handlowe, kulturalne i turystyczne³⁰.

Według polskich danych w 2007 r. obroty między obu krajami osiągnęły poziom 1,315 mld USD, a w 2012 r. 1,194 mld USD i charakteryzowały się wysokim poziomem asymetrii, niekorzystnym bilansem dla Polski.

Tabela 4. Wymiana handlowa Polski z Tajwanem, dane polskie (mln USD)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Obroty handlowe	1174	1879	1616	1202	1365	1699
Eksport z Polski	147	147	194	172	158	170
Import do Polski	1027	1732	1422	1030	1207	1529
Saldo dla Polski	-880	-1585	-1228	-858	-1049	-1359

Źródło: <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/azja/tajwan/?printMode=true> (dostęp: 20.12.2015).

Niekorzystne dla Polski saldo wymiany handlowej z Tajwanem jest konsekwencją niewielkiego poziomu polskiego eksportu. W roku 2014 największy udział w polskim eksporcie na Tajwan miały produkty przemysłu chemicznego (42,9% eksportu ogółem, w większości były to nawozy sztuczne) oraz kolejno: wyroby przemysłu elektromaszynowego (27,3%), rudy metali (12,1%, głównie miedź nierafinowana), produkty spożywcze oraz inne pochodzenia zwierzęcego i roślinnego (6,5%). Eksport produktów spożywczych wydaje się mieć potencjał do dalszego wzrostu – zwłaszcza, jeżeli zniesiony zostanie przejściowy zakaz importu na Tajwan polskiej wieprzowiny (nałożony w lutym 2014 r. w związku z wykryciem w Polsce przypadków afrykańskiego pomoru świń). Oprócz intensywnych zabiegów polskich władz weterynaryjnych nakierowanych na zniesienie tego zakazu, trwają również starania o otwarcie tajwańskiego rynku drobiu oraz o dopuszczenie polskich jabłek na rynek tajwański. Importowane z Tajwanu do Polski są głównie produkty przemysłu elektromaszynowego (panele LCD, półprzewodniki i inne części elektroniczne) stanowiące ok. 42,4% całego importu. Następne miejsca zajmują maszyny i ich części (15,4%), wyroby metalurgiczne (8,7%) oraz pojazdy mechaniczne i ich części (5,6%).

W 2013 r. zaznaczył się znaczny spadek polskiego eksportu (31,5%) w stosunku do poziomu osiągniętego w 2012 r., a także spadek importu z Tajwanu o 12%. Strukturę handlu polsko-tajwańskiego w 2013 r. przedstawiono w tabeli 5.

³⁰ Umowa lotnicza między Polską i Tajwanem, <http://www.gf24.pl/22610/umowa-lotnicza-miedzy-polska-i-tajwanem> (dostęp: 28.04.2015).

Tabela 5. Struktura wymiany handlowa Polski i Tajwanu w 2013 r. (mln USD)³¹

	Import	Eksport
OGÓŁEM	908,613	118,516
Zwierzęta żywe, produkty pochodzenia zwierzęcego	0,006	5,390
Produkty pochodzenia roślinnego	0,289	1,245
Przetwory spożywcze	0,176	2,311
Produkty mineralne	0,754	1,603
Produkty przemysłu chemicznego	26,750	54,338
Tworzywa sztuczne i kauczuk oraz artykuły z nich	40,441	1,498
Skóry i artykuły z nich	1,461	0,739
Drewno i artykuły z drewna	0,380	0,678
Ścier drzewny, papier, tektura i artykuły z nich wykonane	1,201	0,100
Materiały i artykuły włókiennicze	22,439	0,928
Obuwie, nakrycia głowy itp.	2,989	0,117
Artykuły z kamienia, wyroby ceramiczne, szkło	5,920	0,424
Metale nieszlachetne i artykuły z nich wykonane	171,776	4,639
Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	550,956	29,592
Sprzęt transportowy	44,811	10,211
Przyrządy i armatura, optyczne, fotograficzne, pomiarowe, kontrolne itp.	17,754	1,431
Artykuły przemysłowe różne – meble, prefabrykaty budynków, zabawki itp.	18,225	3,005

Źródło: *Yearbook of foreign trade statistics of Poland*, Warszawa 2014.

³¹ Zwrócić należy uwagę na rozbieżności w prezentacji danych statystycznych przez różne ośrodki, co jest konsekwencją odmiennego szacowania wymiany handlowej przez stronę polską i tajwańską. Statystyki tajwańskie wykazują wartość wymiany handlowej w 2013 r. w kwocie 972 mln USD (eksport z Polski – 216 mln USD, import – 756 mln USD). Por. także: <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/azja/tajwan/?printMode=true> (dostęp: 20.12.2015).

Polski eksport cechują duże rozproszenie i znaczne wahania koniunkturalne wynikające głównie z doraźnego zapotrzebowania tajwańskiego rynku. Do najważniejszych produktów sprzedawanych do Tajwanu należą produkty przemysłu chemicznego, maszyny i urządzenia oraz sprzęt elektryczny i elektrotechniczny.

Szacuje się, że w latach 2013–2015 27 tajwańskich przedsiębiorców zainwestowało na polskim rynku ponad 200 mln USD, co wskazuje na wzrost zainteresowania pogłębieniem relacji gospodarczych w naszym regionie i stanowi szansę dla dalszego wzrostu dwustronnej wymiany handlowej.

Polska jest miejscem, w którym naukę na studiach wyższych kontynuuje 700 tajwańskich studentów, zaś wielu studentów z Polski uczestniczy w programach edukacyjnych na Tajwanie³². Przykładów promocji polskiej kultury jest wiele. Jako jeden z nich można wskazać organizację projekcji „City in Focus: Warsaw”. W ramach projektu koordynowanego przez Instytut Adama Mickiewicza polskie kino zaprezentowało w stolicy Tajwanu ponad 30 filmów, począwszy od nowych produkcji, jak np. „Ida” Pawła Pawlikowskiego czy „Chce się żyć” Macieja Pieprzycy, po filmy zaliczane do klasyki polskiego kina, jak „Popiół i diament” Andrzeja Wajdy, „Nóż w wodzie” Romana Polańskiego czy „Amator” Krzysztofa Kiesłowskiego. Przeglądowi towarzyszyły dwie retrospektywy – filmów Wojciecha Smarzowskiego („Dom zły”, „Wesele”, „Drogówka”, „Róża”) oraz animacji Piotra Dumay („Łagodna”, „Zbrodnia i kara”)³³.

W obszarze współpracy gospodarczej z Tajwanem nie wyczerpano wszystkich możliwości. Wydaje się, iż w wzajemnych relacjach strona polska zachowuje się zbyt pasywnie. Ogranicza się głównie do inwestowania w rozwój współpracy z Chinami. Tymczasem Tajwan może stać się doskonałym rynkiem zbytu dla polskiej żywności, zwłaszcza w sytuacji rozwijającego się kryzysu między UE i Rosją. Niezbędne jednak wydaje się większe zaangażowanie polskiej dyplomacji w rozwiązaniu tej kwestii. Z punktu widzenia tajwańskiego konsumenta niezwykle atrakcyjne mogą być również towary luksusowe, np. polskie alkohole, biżuteria bursztynowa czy galanteria skórzana. Natomiast tym, co może skutecznie zachęcić tajwańskie firmy IT do inwestowania w naszym kraju jest duża liczba świetnie wykształconych informatyków i programistów. Tajwan ma także znaczne doświadczenie w energetyce jądrowej i „zielonych technologiach”, których rozwoju wymaga także Polska gospodarka mocno uzależniona od wydobycia węgla. Na tych płaszczyznach możliwy jest rozwój

³² Polska jest zainteresowana pogłębić relacje gospodarcze z Tajwanem, <http://www.roc-taiwan.org/PL/ct.asp?xItem=379101&Node=4464&mp=197> (dostęp: 15.05.2015).

³³ Przegląd polskich filmów podczas Taipei Film Festival, http://www.iam.pl/pl/download/material_prasowy/node-field_download_zip-672-0 (dostęp: 16.05.2015).

wzajemnej współpracy z obustronną korzyścią. Być może należałoby rozważyć wsparcie polskiego przedstawicielstwa na Tajwanie przez zespół wykwalifikowanych specjalistów w dziedzinie marketingu, zdolnych nawiązać kontakty oraz skojarzyć polski i tajwański biznes. Zasadność podjęcia takich działań wydaje się wskazana, chociażby w świetle niektórych wydarzeń³⁴.

Współpraca Polski z Tajwanem jest ściśle uzależniona od relacji Republiki Chińskiej z Unią Europejską, ta zaś kształtuje się pod wpływem polityki Stanów Zjednoczonych zorientowanej na stabilizację sytuacji w regionie Azji i Pacyfiku, w którym najistotniejszym graczem jest Pekin, zdeterminowany na dokończenie rewolucji i włączenie Tajwanu do struktur państwowych ChRL. To, jak będzie kształtowana polityka UE i Polski w przyszłości zależy więc przede wszystkim od relacji w trójkącie Waszyngton – Pekin – Tajwan.

Od 2008 r. Tajwanem rządziła partia narodowa Guomindang, a prezydentem tego kraju był przewodniczący tej partii Ma Ying-jeou, który prowadził wobec ChRL politykę zorientowaną na zjednoczenie Chin kontynentalnych z wyspą wspierane przez gospodarczą integrację³⁵. Złagodzenie polityki Tajwanu wobec ChRL i koncepcji zjednoczenia spotkało się z dezaprobatą społeczną i w 2014 r. w wyborach do władz lokalnych Tajwanu Guomindang poniósł porażkę, a w konsekwencji Ma Ying-jeou ustąpił z funkcji przewodniczącego partii³⁶.

W obawie przed dalszą utratą władzy przez Guomindang na Tajwanie z gestami poparcia wystąpiły władze ChRL. W listopadzie 2015 r. doszło w Singapurze do niemającego dotychczas precedensu spotkania prezydentów ChRL i Republiki Chińskiej Xi Jinpinga i Ma Ying-jeou. Było to pierwsze spotkanie najważniejszych przedstawicieli władz od ponad 60 lat i od przejęcia władzy w Chinach przez KPCh. Przywódca Chin kontynentalnych w geście poparcia stwierdził: (...) *żadna siła nie może nas rozdzielić, jesteśmy braćmi*³⁷.

Protekcja Pekinu nie przyczyniła się do utrzymania przez Guomindang poparcia społeczeństwa Tajwanu. W wyborach prezydenckich i parlamentarnych przeprowadzonych w styczniu 2016 r. zdecydowane zwycięstwo odniosła Demokratyczna Partia Postępu (DPP), a na prezydenta po raz pierwszy została

³⁴ Interpelacja nr 2217 do ministra spraw zagranicznych w sprawie nieprofesjonalnego działania Warszawskiego Biura Handlowego na Tajwanie, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/Interpelacja-Tresc.xsp?key=2C12262B> (dostęp: 15.05.2015).

³⁵ Tajwański Guomindang pod przywództwem Ma Yin-jeou prowadził wobec ChRL politykę „jednych Chin”, lecz nie akceptował monopolistycznej pozycji Komunistycznej Partii Chin.

³⁶ M. Kruczkowska, *Partia prochińska przegrywa na Tajwanie*, http://wyborcza.pl/1,76842,17067498,Partia_prochinska_przegrywa_na_Tajwanie.html (dostęp: 20.12.2015).

³⁷ Eadem, *Historyczne spotkanie przywódców Chin i Tajwanu*, <http://wyborcza.pl/1,75477,19154941,historyczne-spotkanie-przywodcow-chin-i-tajwanu.html> (dostęp: 20.12.2015).

wybrana kobieta – przewodnicząca tej partii Tsai Ing-wen³⁸. Nowa pani prezydent zdecydowanie sprzeciwia się zjednoczeniu Tajwanu z ChRL, co może wprowadzić Pekin w stan irytacji, ponieważ prezydent Xi Jinping prowadzi stanowczą politykę zmierzającą do pełnej integracji politycznej jeszcze w okresie jego rządów.

Wynik wyborów na Tajwanie z zadowoleniem został przyjęty przez dyplomację Stanów Zjednoczonych, zaś Departament Stanu stwierdził w komunikacie: *Podzielamy głębokie zainteresowanie Tajwańczyków kontynuacją pokojowych i stabilnych relacji chińsko-tajwańskich. Oczekujemy na współpracę dr Tsai i wszystkich partyjnych przywódców na Tajwanie w celu dalszego wzmocnienia nieoficjalnych relacji między Stanami Zjednoczonymi a Tajwańczykami*³⁹.

Tymczasem Pekin ostrzega przed radykalizacją postawy Tajwanu i uprzedza przed ewentualną próbą sanacji⁴⁰. W wyniku prowadzonej od wielu lat prewencyjnej polityki antyrecesyjnej Chiny skierowały przeciwko temu państwu ogromny potencjał militarny szacowany na ok. 2000 rakiet balistycznych średniego zasięgu (do 1,2 tys. km), krótkiego zasięgu – Dong Feng 11 (300 km), Dong Feng 11A (do 530 km), Dong Feng 15/15C (600 km) oraz armię liczącą ok. 400 tys. żołnierzy będących w stałej gotowości bojowej, skoncentrowanych w rejonie Cieśniny Tajwańskiej⁴¹.

Zorientowany na utrzymanie stabilnej sytuacji w regionie w listopadzie 2011 r. Waszyngton przyjął deklarację, w której uznał region Azji i Pacyfiku za strategiczny obszar amerykańskiej polityki i podjął działania w kierunku m.in. równoważenia militarnego potencjału chińskiego⁴². Wspierając Tajwan, Stany Zjednoczone wzmacniają zarówno własne siły militarne w regionie, jak również intensywnie wspierają wysiłki władz Republiki Chińskiej zmierzające do rozbudowy i unowocześniania uzbrojenia o charakterze defensywnym. W grudniu

³⁸ Demokratyczna Partia Postępu w wyborach parlamentarnych uzyskała ponad 44% głosów wyborców, podczas gdy jej główny konkurent – partia narodowa Gumindang osiągnęła zaledwie 26,9%. W wyborach prezydenckich przewodnicząca DPP uzyskała 56,3%, zaś kandydat Guomindangu Eric Chu jedynie 31%. Za: M. Kruczkowska, *Opozycja wygrała wybory na Tajwanie. Tsai Ing-wen pierwszą w historii kraju kobietą-prezydentem*, <http://wyborcza.pl/1,75477,19484252,tajwanskie-wybory-w-cieniu-chin.html#TRrelSST> (dostęp: 20.12.2015).

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Eadem, *Tajwan w rękach kobiety*, <http://wyborcza.pl/1,75477,19489880,tajwan-w-rekach-kobiety.html> (dostęp: 20.12.2015).

⁴¹ T. Jurczyk, op. cit., s. 235; R. Czulda, *Obrona i odstraszenie. Tajwan buduje narodowe zdolności raketowe*, <http://www.defence24.pl/286534,obrona-i-odstraszenie-tajwan-buduje-narodowe-zdolnosci-raketowe> (dostęp: 20.12.2015).

⁴² D. Mierzejewski, *W pułapce współzależności. Dylematy wyboru narzędzi w amerykańskiej polityce ChRL*, [w:] *Narzędzia polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej*, red. M. Pietrasiak, D. Mierzejewski, K. Żakowski, Łódź 2014, s. 40.

2015 r. Biały Dom oficjalnie potwierdził realizację kontraktu na dostawę uzbrojenia o wartości blisko 2 mld USD, w ramach którego Amerykanie sprzedadzą Tajwanowi m.in. dwie fregaty klasy Perry, raketowe pociski przeciwpancerne, pojazdy bojowe i pociski raketowe ziemia-powietrze, co wywołało zdecydowany sprzeciw Pekinu⁴³.

Na decyzję Amerykanów władze Chińskiej Republiki Ludowej, uważające Tajwan za swoją zbuntowaną prowincję, zapowiedziały ostrą reakcję. *Tajwan jest nieodłączną częścią terytorium chińskiego. Chiny stanowczo protestują przeciwko sprzedaży amerykańskiej broni Tajwanowi* – oświadczył cytowany przez agencję Xinhua wiceminister spraw zagranicznych Chin Zheng Zeguang. W komentarzu, jaki ukazał się 18 grudnia br. w wydawanym przez Komunistyczną Partię Chin Ludowych dzienniku „Global Times” napisano, że Chiny i tak utrzymają swoją przewagę militarną bez względu na to, czy broń zostanie sprzedana Tajwanowi, czy nie. Władze ChRL zapowiedziały, że zastosują sankcje wobec amerykańskich firm zaangażowanych w ogłoszoną właśnie sprzedaż broni Tajwanowi. Jednak Stany Zjednoczone utrzymują, że wszelkie sankcje wobec kontrahentów wojskowych będą miały wpływ ograniczony, ponieważ producenci sprzętu militarnego w USA od ponad ćwierć wieku nie mogą sprzedawać broni do Chin⁴⁴.

By ograniczyć prawdopodobieństwo pacyfikacji wyspy przez siły zbrojne ChAL-W, Tajwan rozwija własne technologie obronne, stawiając przede wszystkim na rozwój potencjału raketowego skierowanego przeciwko jednostkom pływającym chińskiej marynarki wojennej i ewentualnemu desantowi jednostek. Rozbudowuje także własny system wczesnego ostrzegania i likwidacji celów powietrznych⁴⁵.

Chiny nie pozostają w tyle, rozbudowując intensywnie siły zbrojne marynarki wojennej, wojsk powietrznych i arsenał broni strategicznej⁴⁶. Prowadzą także ćwiczenia oddziałów wojsk lądowych o charakterze zbliżonym do działań w warunkach inwazji na Tajwan⁴⁷.

Dopóki współpraca chińsko-tajwańska będzie przynosiła ChRL wymierne korzyści, a wzajemne relacje nie wykrócą poza zakres określony przez prezydenta Xi

⁴³ <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/usa-potwierdzenie-wielkiego-kontraktu-wojskowego-z-tajwanem,603595.html> (dostęp: 20.12.2015).

⁴⁴ <http://www.blogmedia24.pl/node/73344> (dostęp: 20.12.2015).

⁴⁵ R. Czulda, op. cit.

⁴⁶ Szerzej w: M. Mencil, op. cit., s. 209–219.

⁴⁷ A. Parfieniuk, *Chiny ćwiczą inwazję na Tajwan? Mają replikę pałacu prezydenckiego*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Chiny-cwicza-inwazje-na-Tajwan-Maja-replike-palacu-prezydenckiego,wid,17768549,wiadomosc.html?ticaid=1165b9> (dostęp: 20.12.2015).

Jinpinga w kwietniu 2013 r. cele⁴⁸, destabilizacja sytuacji w regionie jest mało prawdopodobna.

Stabilność leży również w interesie Unii Europejskiej – drugiego największego inwestora na Tajwanie. Chęć wzmocnienia współpracy gospodarczej, a także względy polityczne to powody, dla których Tajwan chce zawrzeć umowę gospodarczą (np. o inwestycjach) z UE. Jednak po zwycięstwie w wyborach prezydenckich Tsai Ing-wen, a w wyborach parlamentarnych DPP, prawdopodobieństwo rozpoczęcia rozmów może się zmniejszyć z uwagi na niepewność Brukseli co do relacji chińsko-tajwańskich, polityki Tsai Ing-wen i reakcji Pekinu⁴⁹. Unii Europejskiej i Polsce pozostaje obecnie jedynie uważnie przyglądać się rozwojowi sytuacji w regionie Azji i Pacyfiku oraz aktywnie uczestniczyć we wszystkich zinstytucjonalizowanych formach współpracy gospodarczej i kulturalnej na tym obszarze, promując europejskie wartości zawarte w formule liberalnej demokracji ukierunkowanej na zrównoważony rozwój i współpracę wszystkich ośrodków wzajemnie na siebie oddziałujących.

Bibliografia

- Burdelski M., Dziak W. J., *Republika Chińska na Tajwanie a ONZ*, Toruń 1998.
- Dziak W. J., Gawlikowski K., *Perspektywy normalizacji stosunków ChRL z Tajwanem – szanse i zagrożenia*, [w:] *Chiny w XXI wieku. Perspektywy rozwoju*, red. W. J. Dziak, K. Kawlikowski, M. Ławacz, Warszawa 2012.
- Dziennik Ustaw nr 62 poz. 499 z 1931 r.
- Gnaś H., *Potęga ekonomiczna bez znaczenia politycznego – problem państwowości Tajwanu*, [w:] *Azja Wschodnia i Azja Południowa w stosunkach międzynarodowych. Bezpieczeństwo – gospodarka – cywilizacja*, red. J. Nakonieczna, J. Zajączkowski, Warszawa 2011.
- Jurczyk T., *Ku zjednoczeniu państwa. Narzędzia chińskiej polityki wobec Tajwanu*, [w:] *Narzędzia polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej*, red. M. Pietrasiak, D. Mierzejewski, K. Żakowski, Łódź 2014.
- Kaczorowski B., *Państwa świata. Encyklopedia PWN*, Warszawa 2009.

⁴⁸ Prezydent Xi Jinping uznał za najważniejsze w relacjach chińsko-tajwańskich: promowanie współpracy gospodarczej, wzmocnianie negocjacji gospodarczych na wysokim szczeblu, podejmowanie rozmów o dalszej implementacji umowy ramowej o współpracy gospodarczej (ECFA), odrodzenie narodu chińskiego, por. M. Mencil, op. cit., s. 290.

⁴⁹ J. Szczudlik, *Wybory na Tajwanie: skutki dla jego pozycji międzynarodowej i stosunków z Chinami*, „Biuletyn PISM” 2016, nr 4.

- Mencel M., *Chiny jako współczesny podmiot środowiska międzynarodowego* (rozprawa doktorska pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Chodubskiego), Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2014.
- Mierzejewski D., *W pułapce współzależności. Dylematy wyboru narzędzi w amerykańskiej polityce ChRL*, [w:] *Narzędzia polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej*, red. M. Pietrasiak, D. Mierzejewski, K. Żakowski, Łódź 2014.
- Osmańczyk E. J., *Ciekawa historia ONZ*, Warszawa 1965.
- Pawelczak J., *Tajwan w polityce Stanów Zjednoczonych w XXI wieku*, [w:] „Powrót smoka”. *Marsz ku pozycji globalnego mocarstwa*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2008.
- Rowiński J., *Wahadło: czyli stosunki polityczne PRL – ChRL*, [w:] *Chiny. Wczoraj, dziś, jutro (w 60-lecie stosunków)*, red. B. Góralczyk, Toruń 2009.
- Szczudlik J., *Wybory na Tajwanie: skutki dla jego pozycji międzynarodowej i stosunków z Chinami*, „Biuletyn PISM” 2016, nr 4.
- Symonides J., *Organizacja Narodów Zjednoczonych: geneza, podstawa, cele i zasady funkcjonowania, struktura, organy główne i pomocnicze, system Narodów Zjednoczonych*, [w:] *Organizacja Narodów Zjednoczonych. Bilans i perspektywy*, red. J. Symonides, Warszawa 2006.

Netografia

- Czulda R., *Obrona i odstraszenie. Tajwan buduje narodowe zdolności rakietowe*, <http://knoema.com/atlas/Taiwan-Province-of-China/GDP-per-capita-PPP-based> (dostęp: 20.12.2015).
- <http://pl.tradingeconomics.com/taiwan/foreign-exchange-reserves/forecast> (dostęp: 20.12.2015).
- <http://pl.tradingeconomics.com/taiwan/gdp> (dostęp: 20.12.2015).
- <http://www.blogmedia24.pl/node/73344> (dostęp: 20.12.2015).
- <http://www.defence24.pl/286534,obrona-i-odstraszenie-tajwan-buduje-narodowe-zdolnosci-rakietowe> (dostęp: 20.12.2015).
- <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/azja/tajwan/?printMode=true> (dostęp: 20.12.2015).
- <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/usa-potwierdzenie-wielkiego-kontraktu-wojskowego-z-tajwanem,603595.html> (dostęp: 20.12.2015).
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html> (dostęp: 20.12.2015).
- European Union, Trade in goods with Taiwan*, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113452.pdf (dostęp: 20.12.2015).

- Hung Mei-lan, *Gospodarka Tajwanu wobec wyzwań globalizacji*, www.sim.wz.uw.edu.pl/sites/default/files/.../sim_2007_2_mei-lan.pdf (dostęp: 20.12.2015).
- Interpelacja nr 2217 do ministra spraw zagranicznych w sprawie nieprofesjonalnego działania Warszawskiego Biura Handlowego na Tajwanie*, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=2C12262B> (dostęp: 20.12.2015).
- Kruczkowska M., *Historyczne spotkanie przywódców Chin i Tajwanu*, <http://wyborcza.pl/1,75477,19154941,historyczne-spotkanie-przywodcow-chin-i-tajwanu.html> (dostęp: 20.12.2015).
- Kruczkowska M., *Opozycja wygrała wybory na Tajwanie. Tsai Ing-wen pierwszą w historii kraju kobietą-prezydentem*, <http://wyborcza.pl/1,75477,19484252,tajwanskie-wybory-w-cieniu-chin.html#TRrelSST> (dostęp: 20.12.2015).
- Kruczkowska M., *Partia prochińska przegrywa na Tajwanie*, http://wyborcza.pl/1,76842,17067498,Partia_prochinska_przegrywa_na_Tajwanie.html (dostęp: 20.12.2015).
- Kruczkowska M., *Tajwan w rękach kobiety*, <http://wyborcza.pl/1,75477,19489880,tajwan-w-rekach-kobiety.html> (dostęp: 20.12.2015).
- Parfieniuk A., *Chiny ćwiczą inwazję na Tajwan? Mają replikę pałacu prezydenckiego*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Chiny-cwicza-inwazje-na-Tajwan-Maja-replike-palacu-prezydenckiego,wid,17768549,wiadomosc.html?icaid=1165b9> (dostęp: 20.12.2015).
- Polska jest zainteresowana pogłębić relacje gospodarcze z Tajwanem*, <http://www.roc-taiwan.org/PL/ct.asp?xItem=379101&Node=4464&mp=197> (dostęp: 20.12.2015).
- Profil terytorialny Tajwanu*, <http://poland.tw/resource/96bc3fbe-203c-4b0b-b506-81bd3b04d09> CR (dostęp: 20.12.2015).
- Przegląd polskich filmów podczas Taipei Film Festival*, http://www.iam.pl/pl/download/material_prasowy/node-field_download_zip-672-0 (dostęp: 20.12.2015).
- Tajwan i Polska podpisały Umowę o Pracy Wakacyjnej Working Holiday Scheme Agreement*, <http://www.taiwanembassy.org/PL/ct.asp?Item=562651&ctNode=4464&mp=197> (dostęp: 20.12.2015).
- Tajwan*, <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/Azja/Tajwan/?PrintMode=true> (dostęp: 20.12.2015).
- Umowa lotnicza między Polską i Tajwanem*, <http://www.gf24.pl/22610/umowa-lotnicza-miedzy-polska-i-tajwanem> (dostęp: 20.12.2015).

Summary

Factors shaping of Polish – Taiwanese relations

The contemporary relations of Poland and Taiwan are a consequence of the European Union's policy towards this country. The policy is being constructed under the pressure of the US doctrine of "inhibition" of China, which is now the most important economic partner of Taiwan and its most important political partner. Invariably, since 1949, the Beijing's desire for political incorporation of the island is balanced by the US policy in the Asia – Pacific region, whose importance is increasing with the expansion of the economic and military power in the region, especially of the Republic of China. In the creation of a new political governance, the importance of the European Union was considered low, mainly because of the lack of a coherent foreign policy and negligible importance of this institution in the military dimension. Therefore, the conclusion that if the development of cooperation of Poland with the Republic of China on Taiwan depends mainly on the state of the EU – PRC – Taiwan relations, the latter results mainly from the relations and the level of consequence of the seizure of power in Taiwan in January 2016 by the camp of supporters of Taiwan independence. In the case of an open conflict between Beijing and Taipei, its implications will affect international relations on a global scale and the most important since World War II changes in the international environment.

Keywords: the Asia-Pacific region, economic security, incorporation, unification, independence, defencesystem, anti-recession policy, defensive reinforcement